

[\(Vyhledavani/Search\)](#)

Evidence stanovisek ombudsmana - vyhledavani

[Vyhledavani \(Vyhledavani/Search\)](#)[Nalezené \(2\) \(Nalezene\)](#)[Odlozené \(Odlozene\)](#)[Nápověda \(Napoveda\)](#)[Zpět](#)[Předchozí nalezený](#)[Následující nalezený](#)[Předchozí ve spisu](#)[Následující ve spisu](#)[Odložit](#)[Export](#)

Spisová značka 755/2010/VOP

Oblast práva Činnost Vězeňské služby ČR

Věc použití donucovacího prostředku

Forma zjištění ochránce Zpráva o šetření - § 18

Výsledek šetření Pochybení zjištěno

Vztah k českým právním předpisům 209/1992 Sb., čl. 3
555/1992 Sb., § 17 odst. 1, § 17 odst. 2, § 17 odst. 5
2/1993 Sb., čl. 4 odst. 4, čl. 10 odst. 1
349/1999 Sb., § 1 odst. 1

Vztah k evropským právním předpisům

Datum podání 04. 02. 2010

Datum vydání 13. 08. 2010

Právní věty

Předpisy regulující pobyt ve věznicích nikde nespécifikuji podobu pout, coby jednoho ze základních donucovacích prostředků. Existuje-li však takový donucovací prostředek ve dvou srovnatelných provedeních (co se týká naplnění účelu jejich používání), přičemž jedno z těchto provedení zasahuje nepřiměřeně do práva na ochranu lidské důstojnosti, je třeba používat to technické provedení, které zasahuje do práv odsouzených méně.

Text dokumentu

V Brně dne 13. srpna 2010
Sp. zn.: 755/2010/VOP/MS

Průběžná zpráva o šetření podnětu ods. X. Y.

A - Obsah podnětu

Pan X. Y., nar. AA. BB. CCCC, v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Mírov, napadl dopisem ze dne 2. 2. 2010 způsob, jakým Vězeňská služba České republiky poutá vězněné osoby v průběhu eskort. V dopisu uvedl své výhrady vůči používání poutacích řetízků (stěžovatel dává používání tohoto donucovacího prostředku do souvislosti s mučením dle čl. 3

Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).[1] K dopisu přiložil stížnost adresovanou generálnímu řediteli VS ČR, ve které namítá mučení a ponižování ze strany příslušníků vězeňské stráže, ke kterému mělo dojít dne 5. 11. 2009 během eskorty Brno-Jiřice. Poutací řetízky používané k omezení eskortovaných vnímá stěžovatel jako diskriminační (proč je někdo spoután standardními pouty a jiný poutacími řetízky), dále jako trest způsobující bolest a také jako šikanózní jednání ze strany VS ČR. Dále uvedl několik výtek vůči jednání příslušníků provádějících eskorty (jejich vyjadřování a přístup k vězňům). Stěžovatel rovněž přiložil odpověď dozorového státního zástupce a ředitele brněnské vazební věznice na jeho stížnosti právě ohledně používání poutacích řetízků. Obě tyto stížnosti byly shledány jako nedůvodné. Námitky vůči způsobu poutání ve svých stížnostech uvedli i další odsouzení.[2]

Odsouzený využil stížnostního mechanismu a beze zbytku tak splnil zákonné náležitosti podnětu dle ustanovení § 11 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů. S odkazem na § 1 odst. 2 zákona č. 349/1999 Sb., dle kterého se působnost veřejného ochránce práv vztahuje mj. i na činnost Vězeňské služby České republiky (dále jen "VS ČR"), bylo v daném případě v souladu s § 14 téhož zákona zahájeno šetření.

V souladu s § 2 odst. 4 zákona o veřejném ochránci práv jsem se od 10. 5. 2010 ujala dalšího vyřízení případu.

B - Průběh šetření

(skutkové a právní okolnosti případu zjištěné během šetření)

Stěžovatel ve svém podání brojil jednak proti používání poutacích řetízků, a dále proti nevhodnému chování příslušníků VS provádějících eskorty. Vzhledem k tomu, že tvrzené nevhodné chování ze strany příslušníků VS nelze potvrdit ani vyvrátit (důkazní situace ve stavu tvrzení proti tvrzení), zaměřila jsem se při šetření na legitimitu používání poutacích řetízků.

I. Místní šetření ve Věznici Mírov

Dne 10. 3. 2010 bylo provedeno pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv místní šetření v mírovské věznici. V rámci šetření potvrdil vedoucí oddělení vězeňské a justiční stráže (dále jen "VOVJS") způsob rozhodování a zaznamenávání použití toho kterého donucovacího prostředku (dále také "DP") v souladu s § 45 NGR č. 11/2006. Ani VOVJS však nerozlišuje čelistová pouta od poutacích řetízků. Během místních šetření v jiných věznicích (Valdice, Praha-Pankrác, Rýnovice, Světla nad Sázavou a Příbram), která se konala na základě jiných, s daným případem přímo nesouvisících podnětů, však pracovníci věznic uvedli, že poutací řetízky jsou používány právě v situaci, kdy hrozí, že standardní čelistová pouta budou překonána (úzká pěst, či schopnost vykloubení palce u vězněné osoby).

Ve Věznici Mírov byl rovněž pořízen seznam DP, které má věznice k dispozici.

Z uvedeného seznamu bylo zjištěno, že existují i poutací řetízky na nohy. Standardních čelistových pout má věznice k dispozici celkem 368 ks (část skladem, část v užívání), poutacích řetízků 14 ks (všechny v užívání) a poutacích řetízků na nohy celkem 7 ks (6 v užívání). Mimoto disponuje věznice i jednorázovými plastickými pouty (400 ks). Poutací řetízky a způsob jejich nasazení je popsán i v učebním textu, který VS ČR stále používá - "Služební příprava II. Poutání." [3]

VOVJS si před rozhodnutím o použití DP během plánované eskorty vyžádá stanovisko správního

oddělení a oddělení prevence a stížností k bezpečnostnímu riziku vězně. VOVJS uvedl, že tyto informace dostane písemně, nicméně že slouží pouze jako jeho osobní pomůcka při rozhodování a do spisu k eskortnímu příkazu se nepřikládají. Při rozhodování zohledňuje délku trestu, druh trestné činnosti, členství v organizované skupině, zařazení do Indexu útěkářů a nebezpečných osob, kázeňské přestupky. Pokud je vězeň během eskorty např. agresivní, změní se DP, tato změna se vyznačí v eskortním příkazu.

Z dokumentace stěžovatele bylo zjištěno, že byl v současném výkonu trestu celkem 9x kázeňsky odměněn, 1x kázeňsky projednávalo porušení zásad slušného chování. Současný výkon trestu nastoupil po převedení z vazby dne 21. 8. 2002 a konec výkonu trestu má plánován na 6. 1. 2019. Ve výkonu trestu je stěžovatel pro trestný čin vraždy dle § 219 odst. 1, 2 písm. h) trestního zákona č. 140/1961 Sb. (odsouzen k výjimečnému trestu). Již dříve vykonal trest odnětí svobody pro krádež. Z dokumentace, kterou má ochránce k dispozici, nevyplývá, že by odsouzený ve výkonu trestu byl zařazen do Indexu útěkářů a nebezpečných osob. Z eskortních příkazů vedených ve spisu stěžovatele naopak vyplývá, že z celkem 33 eskort (v období 24. 5. 2007-11. 2. 2010)[4] byly poutací řetízky (v kombinaci s poutacím opaskem) použity ve 14 případech. Ve dvou případech byla použita i nožní pouta. V ostatních byla použita pouta ve spojení s poutacím opaskem (bez uvedení dalšího).

Nebezpečnost stěžovatele byla na eskortních příkazech v období od 24. 5. 2007-16. 10. 2008 určena jako "zvlášť nebezpečná osoba", od 16. 10. 2008 nebezpečnost "neurčena" a od 10. 12. 2009 "nebezpečná osoba".

II. Vyjádření ředitele Věznice Mírov plk. Mgr. Vladimíra Langa

Z eskortních příkazů vyplývá, že se nebezpečnost eskortovaného posuzuje několika způsoby (pole "nebezpečnost", pole "na Indexu"). Je zřejmé posuzování nebezpečnosti vězně podle zařazení do Indexu, nicméně naopak není zřejmé, o čem vypovídá pole "nebezpečnost" a podle čeho se určuje. K vyjádření ohledně kritérií nebezpečnosti vězňů byl proto vyzván ředitel mírovské věznice. Ředitel věznice v dopisu uvedl, že při posuzování nebezpečnosti vězněné osoby je zohledňováno několik hledisek:

1. zda je odsouzený uveden v Indexu útěkářů a nebezpečných osob,
2. zda je odsouzený uveden ve vnitřním Indexu věznice (na základě informací z osobního spisu),
3. délka trestu odsouzeného,
4. druh trestné činnosti,
5. zda je vůči vězni vedeno další trestní stíhání,
6. momentální poznatky ze života vězněné osoby (psychický stav, vztahy mezi vězni),
7. další poznatky, které mohou mít rozhodný vliv pro bezpečné zacházení s vězněnou osobou.

Při samotném rozhodování o použití DP jsou zvažovány tyto skutečnosti:

1. rizikovost trasy,
2. rizikovost prostoru, ve kterém je realizováno předvádění vězněné osoby,
3. počet eskortovaných v rámci eskorty,
4. zda se mezi eskortovanými nachází tzv. narušitelé či těžce přizpůsobiví, kteří jsou schopni negativně ovlivnit chování skupiny eskortovaných,
5. jiné skutečnosti, které mohou mít rozhodný vliv pro bezpečné provedení eskorty.

V závěru plk. Mgr. Lang uvedl, že jde o poměrně náročný rozhodovací proces, při němž jsou zvažovány z převážné většiny jen těžko měřitelná či abstraktní data (z větší části subjektivní názor odpovědného pracovníka, který o použití DP rozhoduje).

C - Právní hodnocení

I. Zákonná úprava poutání

Pouta, coby donucovací prostředek a možnost jejich použití, jsou v základní rovině upravena zákonem o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Dle § 17 odst. 1 ZVSJS: "Pokud je to nezbytné k zajištění pořádku a bezpečnosti, je příslušník při plnění svých úkolů oprávněn použít donucovací prostředky proti osobám, které ohrožují život nebo zdraví, úmyslně poškozují majetek, nebo násilím se snaží mařit účel výkonu zabezpečovací detence, výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, anebo narušují pořádek nebo bezpečnost v prostorách Vězeňské služby, ve věznici pro místní výkon trestu, v budovách soudů, jakož i v jiných místech činnosti soudů, budovách státních zastupitelství nebo ministerstva a v bezprostřední blízkosti střežených objektů."

Za splnění následujících podmínek může příslušník VS použít celkem 14 typů donucovacích prostředků, které vymezuje § 17 odst. 2 ZVSJS:

- je to nezbytné k zajištění pořádku a bezpečnosti,
- příslušníci VS používaní daný DP při plnění úkolů (vymezené v § 2 ZVSJS),
- DP jsou použity toliko proti osobám, které ohrožují život nebo zdraví, úmyslně poškozují majetek, nebo násilím se snaží mařit účel výkonu zabezpečovací detence, výkonu vazby či trestu, anebo narušují pořádek nebo bezpečnost,
- k výše popsanému chování odsouzených dochází v prostorách Vězeňské služby, ve věznici, v budovách soudů, či jiných místech činnosti soudů, budovách státních zastupitelství nebo ministerstva a v bezprostřední blízkosti střežených objektů.

Dle odst. 5 téhož ustanovení: "Je-li vzhledem k předchozímu chování obviněného nebo odsouzeného důvodná obava, že by se mohl chovat násilným způsobem, lze při jeho předvádění použít předváděcí řetízky, pouta a pouta s poutacím opaskem i bez splnění podmínek stanovených v odstavci 1. Příslušník je oprávněn takové donucovací prostředky použít, pokud to je ke splnění účelu úkonu nezbytné."

Pokud tedy existuje důvodná obava z možného násilného chování vězněné osoby, může Vězeňská služba použít při předvádění vyjmenované tři typy donucovacích prostředků, a to bez ohledu na podmínky pro použití donucovacího prostředku vymezené v odst. 1. Dané ustanovení, ani žádné jiné však nestanoví technické parametry či konkrétní provedení jednotlivých donucovacích prostředků. V praxi se tak lze setkat s používáním pout v nejrůznějších technických provedeních. Klasická čelisťová pouta propojená řetízkem, příp. pantem či poutací řetízky. Ustanovení ZVSJS jsou dále rozvedena ve vnitřních předpisech VS ČR.

Dle § 45 NGŘ č. 11/2006:

"1) Příslušníci vězeňské stráže jsou oprávněni k zajišťování bezpečnosti při předvádění, eskortování nebo střežení podle § 42 písm. a), b), c), e), f) a g) (tzn. vyjma eskort na vnější pracoviště) použít předváděcích řetízků, pout, nebo pout s poutacím opaskem. O přiložení těchto donucovacích prostředků před eskortováním rozhodne vedoucí oddělení, a v případě jeho nepřítomnosti službu konající vrchní inspektor strážní služby, nebo v případě nutnosti v průběhu eskorty velitel eskorty. U plánovaných eskort se toto rozhodnutí vyznačí v denním rozkaze nebo na eskortním příkazu; u neplánovaných eskort na propustce, případně na eskortním příkazu.

(2) Příslušníci vězeňské stráže jsou oprávněni k zajištění bezpečnosti použít předváděcích řetízků, pout, nebo pout s poutacím opaskem proti obviněnému nebo odsouzenému uvnitř věznice při předvádění, vyvádění nebo vycházkách v případě, jestliže lze vzhledem k chování obviněného

nebo odsouzeného předpokládat násilné chování vůči jiným osobám, anebo provedení útěku ze střeženého objektu. O přiložení těchto donucovacích prostředků rozhodne vedoucí oddělení, nebo vedoucí oddělení výkonu vazby a trestu a v jeho nepřítomnosti službu konající vrchní inspektor strážní služby."

Evropská vězeňská pravidla[5] stanoví v bodě 32.2: "Je zakázána přeprava vězňů...způsobem, který by je vystavoval zbytečné tělesné újme nebo ponížení." A dále dle pravidla 68.1: "Použití řetězů a okovů je zakázáno". Na tomto místě považuji za vhodné upozornit na terminologickou nepřesnost. Označení poutací řetízky, stejně jako řetízková pouta, je svým způsobem eufemismus, který díky obecné představě o řetízku zastírá skutečnost, že se jedná o prostý, byť upravený řetěz. Nadále tedy budu používat pro popisovaný donucovací prostředek termín "poutací řetěz". Není zde důvod pro eufemii, neboť obdobně vězeňská služba nepoužívá ani termín "poutíčka", nýbrž pouta.

II. Legitimita používání poutacích řetězů

Stěžovatel namítá, že používání poutacích řetězů vnímá jako ponižující, příp. mučící. Má tedy docházet k porušení práva na zachování lidské důstojnosti garantované listinou základních práv a svobod.[6] Je samozřejmé, že osoby ve výkonu trestu odnětí svobody musí strpět omezení některých práv.[7] Na druhou stranu je zřejmé, že výkonem trestu nesmí být popřena jejich základní práva nad rámec zákonného omezení.[8] Dle čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod: "Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena." Je otázkou, zda je používání poutacích řetězů (a s tím související tvrzené porušení uvedeného práva na zachování lidské důstojnosti, příp. zákazu mučení) přiměřené dalšímu principu demokratického právního státu, totiž veřejnému zájmu na bezpečném průběhu eskorty/předvedení (v širším smyslu ochrana života, zdraví, majetku, veřejného pořádku).

Pokud by uvedenou kolizi posuzoval Ústavní soud, s velkou pravděpodobností by provedl test proporcionality, který je v případech namítaného porušení základních lidských práv pravidelnou součástí argumentace Ústavního soudu.[9] Pro získání náhledu na uvedenou problematiku z ústavně-právní roviny níže nastiňuji možné argumenty tohoto hodnocení. Obecná zásada proporcionality zahrnuje tři principy, respektive kritéria posuzování přípustnosti zásahu (v daném případě míry omezení práva na zachování lidské důstojnosti). I v případě, pokud by všechny tři principy byly naplněny, je nutné sledovat soulad s výše uvedeným čl. 4 odst. 4 LZPS - tedy s zásadou minimalizace zásahu.[10]

Prvním z výše uvedených principů je princip způsobilosti naplnění účelu (nebo také vhodnosti), jehož obsahem je zvažování zásahu z pohledu možného naplnění sledovaného účelu. Dle tohoto principu musí být příslušné opatření vůbec schopno dosáhnout zamýšleného cíle, jímž je ochrana jiného základního práva nebo veřejného statku. V daném případě prostřednictvím poutacích řetězů je možné omezit nebezpečného vězně během eskorty, a tím snížit možná bezpečnostní rizika (ohrožení vlastního zdraví či zdraví dalších osob, případně škody na majetku). Poutací řetězy tedy jsou schopné naplnit účel jejich používání.

Dále jde o princip potřebnosti, jenž sleduje, zda existují nějaké jiné prostředky omezující základní právo, resp. svobodu umožňující dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkající se základních práv a svobod v takové míře. Přičemž lze-li sledovaného účelu dosáhnout alternativními prostředky, je ústavně konformní ten, jenž danou ústavně chráněnou hodnotu omezuje v míře nejmenší. Dle tohoto principu je povoleno použití pouze nejšetnějšího - ve vztahu k dotčeným základním právům a svobodám - z více možných prostředků. Z díkce výše uvedeného ustanovení § 17 odst. 5 ZVSJS

vyplývá, že v situaci důvodné obavy z násilného chování eskortovaného může Vězeňská služba použít předváděcí řetízky, pouta a pouta ve spojení s poutacím opaskem. Mám za to, že kombinace vyjmenovaných donucovacích prostředků je vhodnou alternativou k použití poutacích řetězů. Jde-li o eskortu skutečně nebezpečného vězně, je možné použít poutací opasek, čelistová pouta a např. ještě pouta kročejová (nožní; samozřejmě nikoliv v provedení poutací řetězy na nohy). V tomto ohledu považují používání poutacích řetězů za prostředek nikoliv nutný, či ve výbavě Vězeňské služby nezbytný. Je nepochybné, že pokud jsou řetězy těsněji staženy, otoky během hodinové či delší eskorty vzniknou. Vznik otoků či diskomfort eskortované osoby lze však předpokládat i při použití standardních čelistových pout, pokud jsou zacvaknuta těsněji k zápěstí. Z tohoto pohledu je možno považovat oba DP za sobě rovné. Dle mého názoru není na místě hovořit o mučení, lze však pochopit rozhořčení stěžovatele, který považuje používání poutacích řetězů coby donucovacího prostředku v 21. století za ponižující[11] (být předváděn v čelistových poutech veřejně, např. k soudnímu jednání, sice určitou minimální dávkou ponižení obsahuje také, nicméně používání standardních čelistových pout přece jen působí "civilizovaněji"). Jediný podstatný rozdíl mezi standardními pouty a poutacími řetězy dle argumentace Vězeňské služby tedy má spočívat v tom, že je prakticky nemožné se vysmeknout z poutacích řetězů, naproti tomu čelistová pouta mohou být za určitých okolností sejmuta (již výše jsem popsala, že tento názor není ve Vězeňské službě vnímán všude stejně, některé věznice považují poutací řetězy a čelistová pouta za rovnocenné DP). Považuji za důležité zde zmínit i výrazný rozdíl v nasazování konkrétního donucovacího prostředku. Spoutání pomocí poutacích řetězů je náročnější, neboť je nutné řetěz dvakrát protáhnout očkem a ještě ukončit visacím zámkem. Není těžké si představit problémy při nasazování poutacích řetězů v situaci, kdy by se odsouzený či obviněný vzpouzel (ještě výrazněji pak při nasazování poutacích řetězů na nohy). Domnívám se tedy, že při posuzování kritéria potřebnosti používání poutacích řetězů neobstojí.

Třetím principem je princip přiměřenosti (v užším smyslu), jímž je poměřování v kolizi stojících ústavních hodnot. Dle toho principu újma na základním právu nesmí být nepřiměřená ve vztahu k zamýšlenému cíli, tj. opatření omezující základní lidská práva a svobody nesmějí, jde-li o kolizi základního práva či svobody s veřejným zájmem, svými negativními důsledky přesahovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních. V posuzovaném případě proti sobě stojí - jak uvedeno výše - právo na respektování lidské důstojnosti a na druhé straně veřejný zájem na zachování veřejného pořádku, ochraně života, zdraví a majetku. Omezení eskortovaného prostřednictvím donucovacích prostředků obecně a v situaci, kdy vzhledem k minulosti vězněné osoby, či s přihlédnutím k jeho aktuálnímu chování,[12] existuje důvodná obava z možného bezpečnostního rizika (útěk, agresivní chování apod.), je namísto donucovacího prostředku použít za legitimním účelem, totiž veřejného zájmu na zachování veřejného pořádku, ochraně života, zdraví a majetku, a to přestože tímto dojde k omezení základního lidského práva na respektování lidské důstojnosti (potažmo práva na osobní svobodu). Nicméně již výše při posuzování druhého kritéria (princip potřebnosti) bylo uvedeno, že existuje alternativa poutacích řetězů (čelistová pouta s poutacím opaskem, případně v kombinaci s kročejovými pouty), kterými lze požadovaného účelu dosáhnout také, a to za nižšího stupně zásahu do lidské důstojnosti.[13]

Nadto, pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv se nechali poutacími řetězy spoutat během místních šetření ve Věznici Valdice, Věznici Mírov a Vězeňské službě Praha Pankrác. Používání poutacích řetězů bylo konzultováno i v dalších navštívených věznicích. Ze získaných poznatků vyplývá, že poutací řetězy jsou v omezeném množství dostupné takřka ve všech věznicích. Překvapivé však je, že v některých věznicích jsou poutací řetězy vnímány jako DP rovný standardním čelistovým poutům. Někde naopak jsou poutací řetězy používány toliko při eskortě nebezpečných vězňů. V jedné z navštívených věznic se pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv setkali s používáním poutacích řetězů s odůvodněním, že standardních čelistových pout je nedostatek. Při následné konzultaci s vedením věznice však tato informace nebyla potvrzena. Pokud bychom poutací řetězy vnímali jako DP rovný čelistovým poutům, není důvod je dále

používat, neboť do práva na zachování lidské důstojnosti zasahují více nežli klasická pouta. I v situaci, pokud je budeme vnímat jako DP sloužící k předcházení možných bezpečnostních rizik u nebezpečných vězňů (tedy DP obrazně řečeno nadřazený čelistovým poutům), však je nutno konstatovat neudržitelnost jejich používání, neboť jak bylo uvedeno výše, existují dostatečné alternativy omezující právo na zachování lidské důstojnosti v mnohem menší míře (poutací opasek, kročejová pouta).

Z charakteristiky řetězů uvedené v bodě B.II. (poznámka pod čarou č. 2) této zprávy vyplývá, že coby poutací řetěz není používán obyčejný řetěz, ale speciálně upravený tak, aby bylo možno jej provléci a vytvořit tak provizorní pouta. Není přitom zřejmé, kde se poutací řetězy ve výbavě Vězeňské služby vzaly. Všichni oslovení pracovníci uvedených věznic sdělili, že řetězy byly ve věznicích již při jejich nástupu do služebního poměru (před 25 lety a déle). Z veřejně dostupných zdrojů,[14] lze zjistit následující: "V období od vzniku Československa v roce 1918 až do poválečných let se jako pouta používaly u našich bezpečnostních složek speciální poutací a spojovací řetízky." Obdobně, např. v Německu ("Svěrací řetízky používané v letech 1930-1960.") Lze se tedy domnívat, že poutací řetězy zůstaly ve výbavě Vězeňské služby coby relikty z předválečného období. Tomuto závěru svědčí i skutečnost, že se nepodařilo dohledat výrobce, který by poutací řetězy měl ve své nabídce. Jen pro doplnění uvádím, že mi není známo používání tohoto donucovacího prostředku u Policie ČR (ve smyslu používání tohoto DP byli dotazováni policisté v rámci provádění systematických návštěv policejních cel).

Evropská vězeňská pravidla použití řetězů jednoznačně zapovídají - viz výše, nicméně z toho nelze usuzovat, že nemohou být ve výbavě Vězeňské služby řetězy/řetízky vůbec. Pokud by bylo použití řetězů zapovězeno absolutně, nebylo by možné používat předváděcí řetízky (řetěz ukončený na obou stranách "tččkem", sloužící k sevření jedné ruky při předvádění), ani čelistová pouta spojená řetízky. Např. kročejová (nožní) pouta se bez řetízky neobejdou (kročejová pouta spojená fixně by značně znemožňovaly pohyb vězněné osoby). Je však zřejmé, že daný bod Evropských vězeňských pravidel směřuje proti používání řetězů jako takových (samostatně, nikoliv coby součást donucovacího prostředku, např. uvedených čelistových pout spojených řetízky).

Pro úplnost dodávám, že bez ohledu na druh používaného donucovacího prostředku zůstává nedotčena zásada přiměřenosti použití DP obecně, odpovídající skutečně nebezpečnosti vězně. [15]

III. Posuzování nebezpečnosti eskortované osoby

Nebezpečnost vězněné osoby je důležitý ukazatel, kterou si věznice určuje, zda existuje důvodná obava, že by se eskortovaná osoba mohla chovat násilným způsobem (tak jak stanovuje § 17 odst. 5 ZVJS). Je nepochybné, že posuzování nebezpečnosti je složitý rozhodovací proces, při kterém musí být zohledněna celá řada skutečností.

Systém hodnocení nebezpečnosti vězněné osoby, tak jak ho nastínil plk. Mgr. Lang, považuji za vhodný, reflektující individuální stav a chování dané vězněné osoby. Lze rozlišit relativně konstantní a relativně proměnlivá kritéria tohoto rozhodovacího procesu. Za relativně konstantní kritéria lze považovat druh trestné činnosti, délka trestu, rizikovost trasy, rizikovost cílového prostoru. Relativně proměnlivá kritéria, umožňující přístup k hodnocení vězně, ještě více individualizovat a reagovat např. na aktuální výkyvy v chování vězněné osoby (a to pozitivním i negativním směrem), jsou zařazení vězně do Indexu útěkářů a nebezpečných osob, eventuelní vedení dalšího trestního stíhání, momentální psychický stav vězně, početní stavy eskorty, s přihlédnutím ke skutečnosti, kdo jsou ostatní členové eskorty. Ze všech těchto skutečností si lze dle mého názoru udělat reálnou představu o aktuální nebezpečnosti, resp. bezpečnostnímu riziku

té dané eskorty.

Souhlasím s tím, že hodnocení nebezpečnosti vězně je složitý rozhodovací proces, který zohledňuje celou řadu skutečností. Pokud však věznice skutečně nerozlišuje používání poutacích řetězů od používání standardních čelistových pout, není jasné, proč se ve výše zmiňovaných eskortních příkazech ods. X. Y. uvádí "poutací řetízky" a nikoliv jen např. pouta. Pokud by naopak znamenalo použití poutacích řetězů vyšší míru nebezpečnosti eskortovaného, není z eskortního příkazu jasné, z čeho by tato měla vyplývat (obdobně v případě použití nožních pout) - viz část B bod I zprávy. Nelze ponechat bez povšimnutí, že při eskortách ods. X. Y. z Věznice Mírov (16 eskort za sledované období) byly výhradně používány poutací řetězy (bez ohledu na určení nebezpečnosti, či na cíl eskorty; ve dvou případech byla použita nožní pouta). V ostatních 17 eskortách (z jiných věznic) byly použity poutací řetězy pouze v jednom případě (eskorta dne 23. 7. 2009 z Vazební věznice Praha Ruzyně do Mírova, nebezpečnost neurčena). V ostatních případech byla použita "standardní" pouta v kombinaci s poutacím opaskem, a to za stejné nebezpečnosti, za jaké byly mírovskou věznicí použity poutací řetězy.

D - Závěr

Stěžejní otázkou v posuzovaném případě je srovnatelnost obou technických provedení pout (poutací řetězy, čelistová pouta). Přestože poutacími řetězy se vězněné osoby spíše svazují, než poutají na rozdíl od čelistových pout, jsem toho názoru, že obojí provedení pout je způsobilé přivodit spoutanému stejný diskomfort, pokud jsou řádně přitazena (řetězy staženy visacím zámkem, čelistová pouta zacvaknuta těsně na samotné zápěstí). Jiné provedení ostatně mají i jednorázová plastická pouta (v tomto případě mohou vzniknout otoky vzhledem k úzkému profilu plastických pout ještě snáz), která však slouží výhradně pro mimořádné události (vzpoura, hromadný útěk apod.). Oba donucovací prostředky jsou způsobilé naplnit stejný účel (legitímní omezení vězněné osoby - in sensu stricto) rovnocenným způsobem. V tomto smyslu lze používání poutacích řetězů vnímat jako nikoliv nutné, jelikož existuje vhodná alternativa, kterou vězněné osoby vnímají jako méně ponižující. Z krátkého historického exkurzu ohledně používání poutacích řetězů vyplývá, že jde skutečně o jakýsi relikv v vybavě Vězeňské služby, nikoliv donucovací prostředek, který by měl být používán v 21. století, a to zejm. s ohledem na respekt k lidské důstojnosti.

Šetřením jsem rovněž zjistila, že panují značné rozdíly v posuzování poutacích řetězů coby běžného DP. Shruju, že v některých věznicích jsou vnímány coby rovnocenný donucovací prostředek k čelistovým poutům. Někde spíše jako výjimečný DP, který je používán u nebezpečných vězňů.

Používání poutacích řetězů jsem tak neshledala jako nezbytné. Není zřejmý důvod existence tohoto donucovacího prostředku ve vybavě Vězeňské služby. Ze shora uvedeného naopak vyplývá, že Vězeňská služba má jiné prostředky, kterými může předcházet bezpečnostním rizikům při eskortách, než je používání poutacích řetězů, a to za nižšího stupně zásahu do důstojnosti eskortovaných.

Nutnost používání poutacích řetězů nelze odůvodňovat příběhem o vykloubeném palci. K sejmutí pout v takovém případě by mohlo jen teoreticky dojít při vzácné shodě několika okolností (předně schopnost vykloubit palec, současně by dotýčný vězeň musel mít natolik úzkou pěst, aby dokázal pouta sejmut). Pokud však jsou nebezpeční vězni eskortováni takřka výhradně spoutaní za použití pout a poutacího opasku, kdy jsou ruce zafixovány k pasu, lze si vysmeknutí z pout představit jen těžko. Existenci poutacích řetězů ve vybavě Vězeňské služby tak shledávám jako nikoliv nutnou a jejich používání v rozporu s principy demokratického právního státu a dobré

správy (princip přiměřenosti, resp. zákazu zneužití práva).

S ohledem na shora uvedené konstatuji pochybení Věznice Mírov při používání donucovacích prostředků a v souladu s ustanovením § 18 odst. 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů, vyzývám ředitele mírovské věznice plk. Mgr. Vladimíra Langa, aby se k mým zjištěním a závěrům ve lhůtě 30 dnů vyjádřil. Vzhledem k systémovému charakteru celé problematiky používání poutacích řetězů se taktéž obracím na generálního ředitele Vězeňské služby ČR plk. PhDr. Jiřího Treglera s výzvou k vyjádření k výše popsaným zjištěním a závěrům. Vyjádření ředitele mírovské věznice i generálního ředitele bude podkladem pro mé závěrečné stanovisko ve věci.

Tuto průběžnou zprávu ze šetření obdrží rovněž stěžovatel.

RNDr. Jitka S e i t l o v á
zástupkyně veřejného ochránce práv

[1] Ve Sbírce zákonů vyhlášena pod číslem 209/1992 Sb.

[2] Již v září roku 2009 bylo zahájeno šetření ve věci používání poutacích řetězů na základě podnětu jiného odsouzeného z mírovské věznice.

[3] V dané publikaci jsou také poutací řetězky blíže charakterizovány: Poutací řetězky jsou vyrobeny z "kovového řetězku, jehož články jsou svařeny. Délka řetězku je 68 cm. Na jednom konci je podlouhlý článek o délce cca 3 cm. Na druhém konci je kroužek o průměru 2,5 cm a ve vzdálenosti 11 cm je další kroužek o stejném průměru." Kroužky slouží k provlečení řetězku, tak aby bylo možno řetězkem ruce stáhnout.

[4] Z důvodu délky výkonu trestu stěžovatele a značnému počtu eskort bylo přihlédnuto pouze k eskortám za poslední tři roky (dne 24. 5. 2007 byl stěžovatel přemístěn z Věznice Valdice do Mírova).

[5] Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy Rec (2006) 2.

[6] Čl 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (2/1993 Sb.) "Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno." Blížeji čl. 7 odst. 2: "Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu." Srov. také preambuli Ústavy (1/1993 Sb.): "...chránit a rozvíjet Českou republiku v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody..."

[7] Viz § 27 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

[8] Dle § 2 odst. 1 zákona č. 169/1999 Sb.: "Trest může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody; tím však nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti."

[9] V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994 Ústavní soud dovodil jedno ze základních pravidel fungování státní moci, kterým je zásada proporcionality (přiměřenosti) a zákaz zneužití práva. Ústavní soud konstatoval, že v případech střetů základních práv či svobod s veřejným zájmem, resp. s jinými základními právy či svobodami: "... je třeba posuzovat účel (cíle) takového

zásahu ve vztahu k použitým prostředkům, přičemž měřítkem pro toto posouzení je zásada proporcionality (přiměřenosti v širším smyslu), jež může být také nazývána zákazem nadměrnosti zásahů do práv a svobod".

[10] Blíže také Holländer, P. Ústavněprávní argumentace. Praha: LINDE nakladatelství, s.r.o., 2003, s. 22-23

[11] Či za špatné zacházení v širším smyslu.

[12] K posuzování nebezpečnosti viz níže bod C III.

[13] Srov. citovaný čl. 4 odst. 4 LZPS.

[14] Např. www.pouta.org (cit. dne 17. 6. 2010), <http://www.pouta-handcuffs.cz/csr-cetnictvo/> (cit. dne 17. 6. 2010)

[15] Srov. např. Case of Mouisel v. France, rozhodnutí ESLP ze dne 14. 11. 2002, stížnost č. 67263/01, odst. 47, case of Raninen v. Finland, rozhodnutí ESLP ze dne 16. 12. 1997, stížnost č. 20972/92, odst. 52-53, 56.

[Nahoru](#)

[Prohlášení o přístupnosti \(/Base/Prohlaseni\)](#)